

[til eleverne]

Kildearbejde på mellemtrinet

Hvis du snakker med dine kammerater eller forældre om en oplevelse i har oplevet sammen, husker I sikkert ikke helt det samme. Og sandheden om oplevelsen kan aldrig findes. For det, der skete dengang, er fortid, og den er der ikke mere.

Måske blev der taget billeder af det, I oplevede sammen. Måske findes der en genstand fra det i oplevede. Eller måske skrev en af jer noget ned, om det I så. De kan bruges som kilder til at undersøge, hvad der skete. For selv om fortiden ikke er der, er der spor fra den, som kan bruges som kilder til at undersøge noget om fortiden. Sporene må analyseres og tolkes.

Opgave:

- Lav en liste over "spor", som du har efterladt dig i det sidste døgn. Sporene kan være noget, du har arbejdet med i skolen eller derhjemme. Husk, at du også efterleder dig digitale på internettet.
- Hvilke spor har du efterladt ved en tilfældighed, og hvilke har du efterladt med vilje?
- Hvilke af dine spor vil kunne findes om 5 år?
- Hvis en historiker om 100 år vil finde ud af noget om dit liv. Hvilke spor ville han så gerne have?
- Hvis en historiker om 100 år vil finde ud af noget om livet i Danmark i dag. Hvilke spor ville han så helst gerne finde?

Kig på din liste over spor, du har efterladt dig i det sidste døgn. Det meste af det, du har foretaget dig, har ikke efterladt sig spor. Hvis en historiker alene ud fra dine efterladte spor skulle skrive en historie om dit liv det sidste døgn, ville den være anderledes, end hvad der faktisk skete.

Fortid og historier om den

Sådan er det også i faget historie. Bøgerne og portalerne, som I bruger i undervisningen, fortæller om gamle dage eller fortiden. Men det, de fortæller, kan aldrig blive den sande historie om, hvad der skete. Det er der flere grunde til. Fortiden er der ikke længere. For at kunne beskæftige sig med fortiden, må man skabe fortællinger eller historier om den. For at skabe historier om fortiden må man bruge kilder. Kilder kan f.eks. være spor fra fortiden, billeder og film af noget fra gamle dage, eller det, som er skrevet eller fortalt om, hvad der skete engang. Måden vi opfører os på, f.eks. når vi hilser på hinanden, og de traditioner, vi har, er også spor fra fortiden, der kan bruges som kilder.

Spor som fortiden har efterladt sig, og hvad der i øvrigt er fortalt, skrevet, sagt, vist osv. om den, bliver først til kilder, når man vil finde ud af noget, der er sket. Der har været uendelig meget fortid, og der er mange historier om begivenheder og personer som er sket, og som har været engang. Nogle er der rigtig mange kilder om, eksempelvis krige og konger. Men der er meget få eller slet ingen kilder til andet. F.eks. er der stort set ingen kilder til, hvordan bønderne levede i middelalderen.

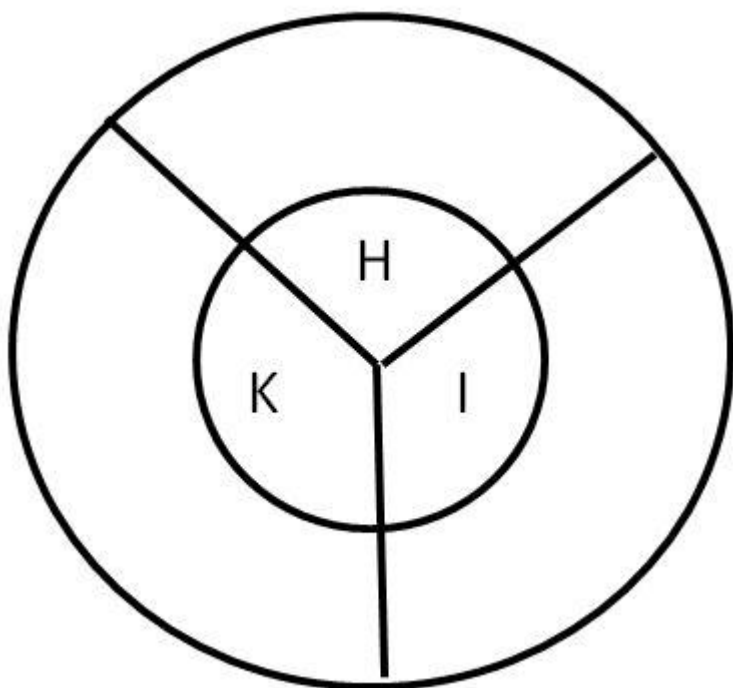
Når du skal finde ud af noget om fortiden, må du vide, hvad det er, du vil undersøge. Derfor må du have en historisk problemstilling. En problemstilling består af et eller flere spørgsmål. De kan være stillet af læreren, findes i det læremiddel du bruger, eller du kan selv have udarbejdet problemstillingen.

Sådan arbejder du med kilder

Kilder er alt, hvad du mener, at du kan anvende til at besvare din problemstilling. Du må først analysere kilderne for at undersøge om de er brugbare. Her er en måde, du kan gøre det på. Vi kan kalde den **HIK**-modellen. Den består af tre dele:

- **Hensigten** (Hvad var/er formålet med kilden?)
- **Indholdet** (Hvad fortæller kilden?)
- **Konteksten** (hvor, hvornår og i hvilken sammenhæng er kilden blevet til?)

Se figuren herunder. Tegn de to cirkler på et A3-ark. Del dem op i tre lige store dele. Skriv "Hensigt", "Indhold" og "Kontekst" i hver sin del. Studerer kilden og skriv i den inderste cirkels felter stikord om henholdsvis hensigt, indhold og kontekst. I den yderste cirkel noterer du inden for de tre forhold, hvilke oplysninger fra kilden, du kan bruge til at belyse din problemstilling.

Ud fra det udfyldte ark kan du se, om kilden er brugbar til at besvare eller belyse din problemstilling. Måske er det nødvendigt at ændre problemstillingen og gøre den mere præcis. Overvej også, hvilke spørgsmål der kan stilles for at forstå kilden, dens hensigt, indhold og kontekst. Afhængigt af hvad det er for en slags kilde, kan det både være spørgsmål, der er rettet mod fortiden og fortællingen om den. Ofte er det en god ide at indlede med spørgeord som hvem, hvad, hvornår, hvor, hvordan, hvorfor. Her er nogle eksempler:

Til en skriftlig kilde kan du f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvem er ophavsmanden? (Ophavsmanden er den person, der har skrevet teksten)

- Hvem henvender kilden sig til? (Hvem var/er modtageren?)
- Hvorfor har ophavsmanden skrevet teksten? (Hvad er budskabet? Hvad vil han opnå?)

Indhold

- Hvilke oplysninger giver kilden?
- Hvor troværdige er tekstens oplysninger? (Er der f.eks. andre kilder, der ikke er afhængige af den kilde, du er i gang med at analysere, som fortæller nogenlunde det samme?)

Kontekst

- Hvilken slags tekst er kilden (f.eks. et brev, et uddrag fra en roman, en avisartikel eller en lov)?
- Er kilden en beretning (udsagn om et noget, der (måske) er sket) eller et dokument (udsagn om noget, der skal ske eller gøres, f.eks. en lov)
- Hvor og hvornår er teksten skrevet?
- Hvis kilden er en beretning (fortæller om et hændelsesforløb):
 - Er ophavsmanden første- eller anden-handsvidne? (Har vedkommende selv set eller hørt det, han skriver om?)
 - Hvilket forhold har ophavsmanden til situationen, han fortæller om (fx ophavsmandens rolle og mening om begivenheden og ved han noget om det, han skriver om)?
 - Hvor lang tid er der gået mellem begivenheden fandt sted og til, at der blev skrevet om den?

I hvilken grad egner den skriftlige kilde sig til at belyse din problemstilling?

Til et billede kan du f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvem er ophavsmanden? (den person, der har taget eller udført billedet)
- Kan du ud fra billedet sige noget om ophavsmanden?
- Kan du f.eks. se, om han ved noget om det, han har tegnet eller malet? Eller kan du se, hvad hans holdning er til det, han har taget et fotografi af, tegnet eller malet?

Indhold

- Hvad fortæller kilden?
- Hvad er billedets budskab?
- Hvor troværdige er billedets oplysninger? Er der andre kilder, der fortæller det samme?

Kontekst

- Hvilken slags billede er kilden (fx et foto, et maleri eller en tegning (evt. delt undergrupper som i vittigheds-, satire- karikatur))?
- Hvor og hvornår er billedet lavet?

Hvordan kan billedkilden bruges til at besvare dine spørgsmål?

Til et mindesmærke eller en statue kan du f.eks. spørge:

Hensigt

- Hvad er det for et mindesmærke/statue?

- Hvem har etableret mindesmærket/statuen, hvornår og i hvilken anledning?
- Hvem er ophavsmanden? (den person, der har taget eller udført mindesmærket/statuen)
- Kan du ud fra mindesmærket/statuen sige noget om ophavsmanden?
- Hvem henvender den sig til, og hvad skal den minde den besøgende om?

Indhold

- Hvordan ser mindesmærket/statuen ud (former, materialer, kunstneriske og æstetiske udtryk)
- Hvilke symboler, figurer og billeder anvendes og med hvilke begrundelser (æstetiske og kommunikative virkemidler, hvad er budskabet)?
- Hvilke sammenhænge er der mellem former, figurer og materialer med det, der skal mindes?
- Hvilken funktion har en evt. indskrift (er den overvejende informerende eller skal den påvirke den besøgende)?

Kontekst

- Hvorfor blev mindesmærket/statuen placeret lige her?
- Hvilken funktion og betydning har mindesmærket/statuen haft i tidens løb, og hvordan er det blevet brugt (historiebrug, mindekultur, glemsel osv.)?

I hvilken grad egner kilden sig til at belyse din problemstilling?